

O úlohe školstva a vzdelania v rozvoji

Professor Julius Horvath, Ph.D.

**Chair Department of Economics
Head of the PhD Program of Economics
Central European University, Budapest**

April 19, Nitra

**Národná Konferencia
POSILNENIE ÚLOHY VYSOKÝCH ŠKÔL V REGIÓNOCH,**

Not To Be Quoted

Investície do ľudského kapitálu - mikro pohľad

- Moderný výskum o ekonomii vzdelávania od 1950
- Vzdelávanie: investícia to ľudského kapitálu
- Výnos je budúci vyšší príjem vďaka lepšiemu vzdelaniu
- Náklady: školné, poplatky, a stratené iné možnosti
- Čiže investovať do vzdelania sa jednotlivcovi oplatí
- Každodenná skúsenosť: ľudia s vyšším vzdelaním majú vyššie príjmy; tento vzťah platí, aj keď sa v empirickej analýze upraviť o ďalšie faktory, ktoré by mohli ovplyvniť vysoký príjem, napr. talent, a podobne

Rôzne typy znalostí

- Dva druhy poznania na pracovnom trhu: obecné (general knowledge), ktoré je použiteľné v rôznych firmách a špecifické (firm specific knowledge), ktoré sa viaže k danej firme
- Ľudia s tzv highly specific skills, teda s vysokou špecifickou skúsenosťou, ktorá je viazaná na určitú firmu zriedkavejšie opúšťajú svoje pracovné miesta dobrovoľne, tiež menej často stratia prácu v prípade ekonomickej krízy
- Firmy často povyšujú v rámci firmy, teda nehľadajú ľudí zvonku, pretože je to nákladný a časovo náročný proces spoznať firemnú kultúru a vnútornú štruktúru firmy

Investícia do vzdelávania prináša výnos ak

- V každej krajine existuje množstvo študijných odborov a vysokých škôl, ktoré absolventom nič, alebo veľmi málo prinášajú z hľadiska budúceho uplatnenia na trhu práce
- V mnohých prípadoch absolventi univerzít zarábajú po skončení štúdia menej, než keby neboli študovali
- Elitné univerzity a solídny stred fungujú, tie sa oplatí navštevovať, mnohé iné vysoké školy nie sú prínosom ani pre absolventa a ani pre spoločnosť z ekonomického hľadiska. Študenti si to neskoro uvedomujú
- Tieto školy môžu mať prínos z politického hľadiska
- Vieme rýchlejšie vytvoriť absolventov vysokých škôl, než pracovné miesta pre nich

Produkčná funkcia v školstve

- Analýzy produkčných funkcií vo vzdelávaní ukazujú že v školstve nevieme presne vysvetliť output vzdelávania inputmi, nevieme nájsť konzistentne pozitívny vzťah medzi zdrojmi na školstvo a výsledkami študentov
- Tento výskum poukazuje na dôležitosť kvality učiteľa, definovanej ako efekt učiteľa na výkonnosť študenta, ale kvalita učiteľa väčšinou nesúvisí s ohodnotením učiteľov
- Trh oceňuje rozdiely v kvalite medzi školami
- To neznačí, že zdroje nie sú dôležité, ibaže sa nevie nájsť čistý vzťah medzi nákladmi na školstvo a outputmi, teda výsledkami študentov
- To nás vedie k analýzam študentov ešte predtým než prídu na univerzitu

Rodina, škola a ľudský kapitál

- Výsledky mnohých testov (SAT, GRE, GMAT) sa vedľa lepšie vysvetliť rodinným pozadím, ako rokmi v školstve
- Výskum ukazuje obrovské rozdiely medzi verbálnou schopnosťou detí (slovná zásoba, schopnosť formulovať, pýtať sa) už vo veku troch rokov,
- Nielenže chudobnejšie rodiny si menej môžu dovoliť poslať deti na univerzity, ale tiež menej investujú do tzv non-cognitive skills (ne-kognitívne schopnosti) detí (napr schopnosť pozorne počúvať v škole)
- Preto z hľadiska rozvoja treba poskytovať deťom zo zaostalejších rodín štátnu pomoc v rôznych formách, čo nie je len otázka peňazí

Rodina, škola a ľudský kapitál

- Banerjee and Duflo (2011): že odloženie spotreby, uspokojenia (deferment of gratification) je jedným z hybných pák rastu a rozvoja
- Výskumy ukazujú, že ľudia s prirodzenou vysokou inteligenciou dokážu odložiť uspokojenie na neskoršiu dobu
- Experimenty so 4–6 ročnými deťmi: na stole je obľúbená sladkosť a dieťaťu sa povie, že keď sa výskumník vráti a sladkosť bude na stole, dieťa dostane dve sladkosti; výskumník čaká až pokiaľ dieťa zje obľúbenú sladkosť a meria čas kedy to nastane; deti používajú inovatívne metódy ako odložiť spotrebu sladkosti, zakryjú si oči ...

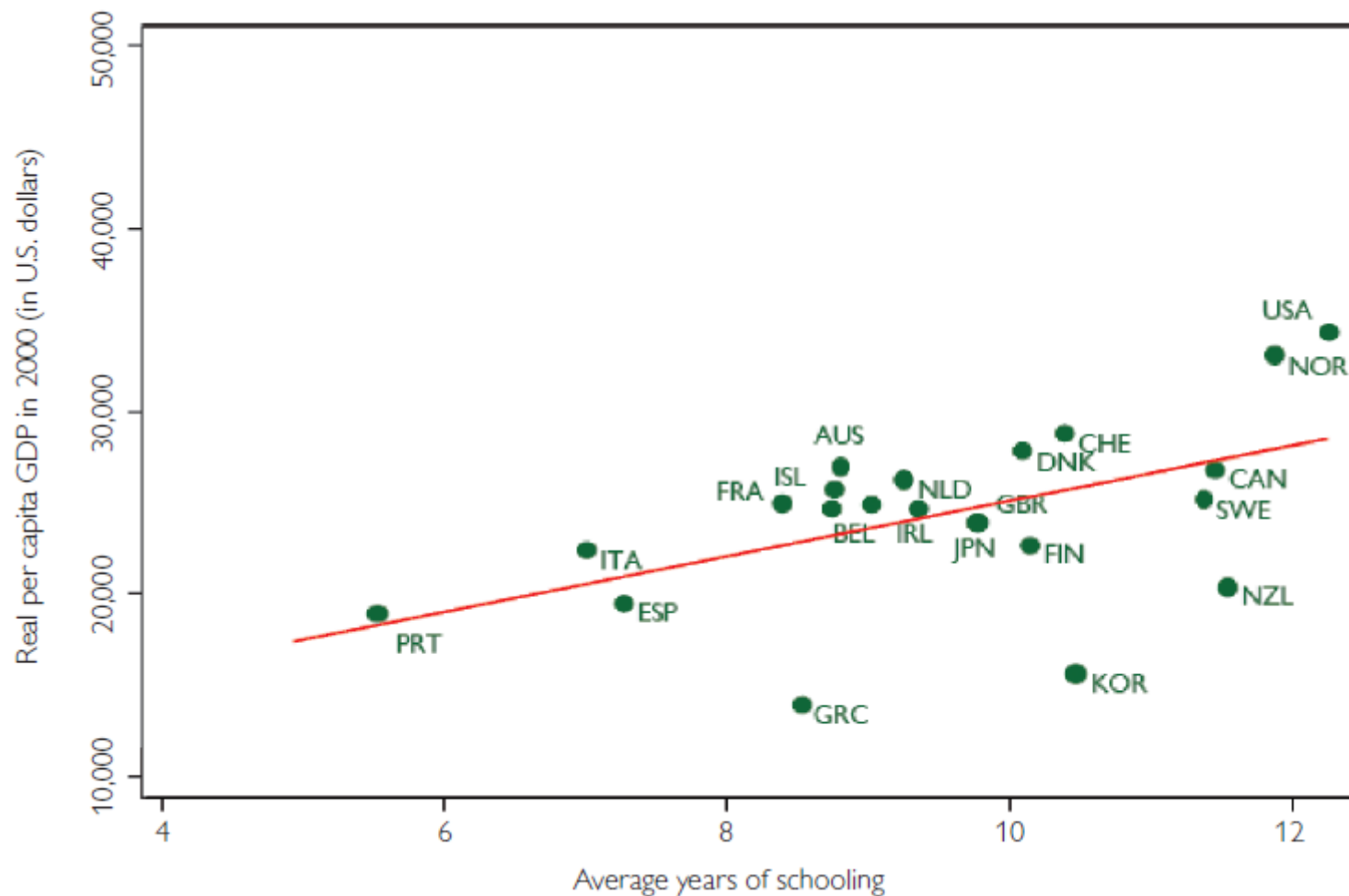
Štát, rodina, škola a ľudský kapitál

- Barro and Sala-i-Martin (2001): krajiny s vyššou trpezlivosťou obyvateľov majú ďaleko lepšie výsledky
- V týchto modeloch svetovú úrokovú mieru určuje najviac trpezlivá krajina a menej trpezlivé krajiny si potom od tejto trpezlivejšej krajiny požičiavajú dobrovoľne viacej než by si mali
- Výsledkom je, že tieto krajiny konzumujú viacej než je odôvodnené ich príjmami a neskôr majú problém pri splácaní dlhov
- Školstvo tu môže hrať veľmi dôležitú úlohu pri výchove detí k týmto vlastnostiam, ktoré potom dlhodobo sa môžu premietiť do pozitívneho rozvoja

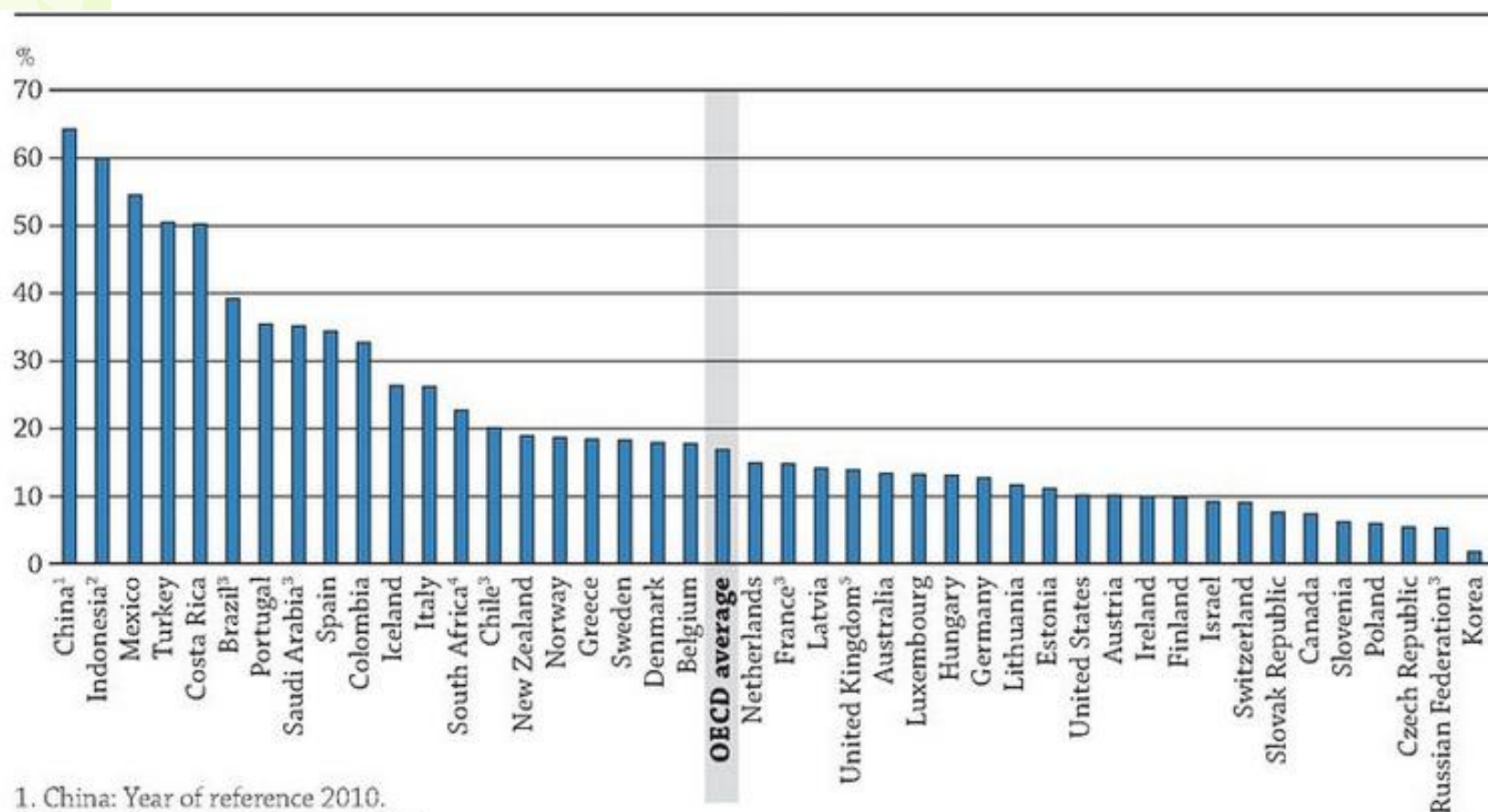
Nerovnosť a školstvo

- Po celom svete elity sa snažia aby ich deti sa dostali do dobrých škôl; to je jeden z najdôležitejších kanálov k tomu, aby nerovnosti v spoločnosti pretrvávali
- Nárast nerovnosti v príjmoch a vo vlastníctve vo svetovom meradle vedie rodiny – v krajinách kde sa platí za štúdium - k tomu, aby sa snažili, aby ich deti neboli mobilné smerom dolu, ale aby zostali na danej úrovni ako ich rodičia ...
- To potom vedie k tlaku u súkromných univerzít k rastu nákladov študijného, k nárastu poplatkov za štúdium

Makro pohľad: vzdelávanie a rast Papademos (2007); bohaté krajiny Západu, úroveň

OECD, 2015, percento 25-34 ročných, ktorí nezískali stredoškolské vzdelanie (2014)

1. China: Year of reference 2010.

2. Indonesia: Year of reference 2011.

3. Brazil, Chile, France, Korea, the Russian Federation, Saudi Arabia: Year of reference 2013.

4. South Africa: Year of reference 2012.

5. The United Kingdom: Data for upper secondary attainment includes completion of a sufficient volume and standard of programmes that would be classified individually as completion of intermediate upper secondary programmes (18% of the adults are under this group).

Countries are ranked in descending order of the percentage of 25-34 year-olds with attainment below upper secondary education.

Makro pohľad: vzdelávanie a rast

- Čína začala reformy s ďaleko horšou úrovňou vzdelanosti obyvateľstva než Tunisko, neskôr sa tento rozdiel znížil, ale ekonomický rast
- Dnes typická západná bohatá krajina má vzdelanostnú úroveň krajín, ktoré sú omnoho chudobnejšie , Hausman (2015)
- Ľudia s vyšším vzdelaním zarábajú viacej, ale neplatí plne, že kde je vyššie percento vzdelaných tak tá krajina na tom bude lepšie
- Ako to vysvetliť?

Makro pohľad: vzdelávanie a rast

- Vzdelanie síce zvyšuje produktivitu ľudí, ale dopyt po vyššom vzdelaní môže byť z aktivít, ktoré sú spoločensky márnотratné, zbytočné
- Teda mzda vzdelaného jednotlivca vzrastie ale to nemá vplyv na celkový spoločenský produkt, keďže jej prínos je v neproduktívnej sfére, Hausman (2015)
- Kvalita vzdelania môže byť nízka: kognitívne schopnosti nevzrastú po väčšom množstve rokov strávených v školách
- Zamestnávateľia môžu platiť vyššiu mzdu, keďže škola tu hraje rolu signálu o vrodených schopnostiach jednotlivca, Hausman (2015)

Makro pohľad: vzdelávanie a rast

- V mnohých krajinách je veľmi výrazný verejný sektor, ktorý reprezentuje výraznú časť miezd
- Nikdy presne nevieme ako a na čo zamestnanci verejného sektoru alokujú svoj pracovný čas: spoločensky produktívne, alebo neproduktívne aktivity (rent seeking)
- Pre ekonomický rast nie je jednoznačne dobré, ale môže byť, ak príliš veľa talentu ide do verejnej sféry, do politickej sféry a podobne
- Štát, verejný sektor je často zamestnávateľom potenciálne nezamestnaných vzdelaných ľudí
- Je veľa štúdií o tom, že ak vznikne prebytok vzdelanej pracovnej sily, tak väčšinou rastie relatívna zamestnanosť vo verejnej a štátnej sfére

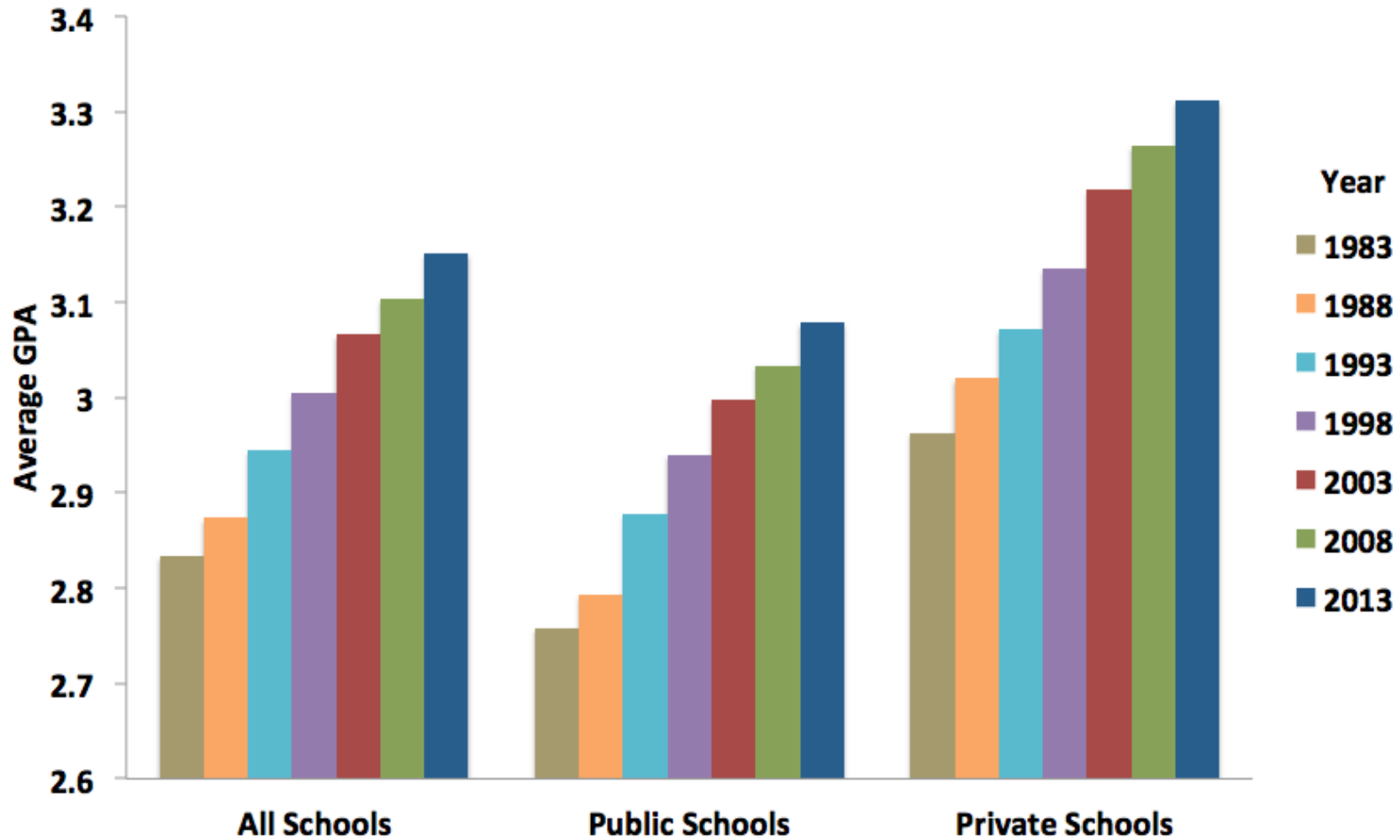
Nárast počtu študentov na vysokých školách a pokles kvality?

- V USA v UK a asi aj u nás denní študenti študujú menej hodín dnes než tomu bolo v minulosti, zhruba 19 vs 35 hodín týždenne
- Rastúci počet študentov pracuje
- Finančná náročnosť štúdia rastie po celom svete
- Stále platí, že čím viac času sa alokuje na štúdium tým sú lepšie výsledky študenta

Nárast počtu študentov na vysokých školách a pokles kvality?

- Ak študenti alokujú menej času na štúdium učitelia musia polaviť v požiadavkách. Učitelia sú viac a viac pod tlakom aby publikovali, tak musia znížiť svoju zainteresovanosť na vyučovacom procese
- Pri ľubovolnej metodike financovania, viac študentov značí viacej peňazí
- Eurostat: 1998 a dnes nárast počtu študentov na vysokých školách z 15 na 20 million, EU-27
- Graf poukazuje na infláciu známk

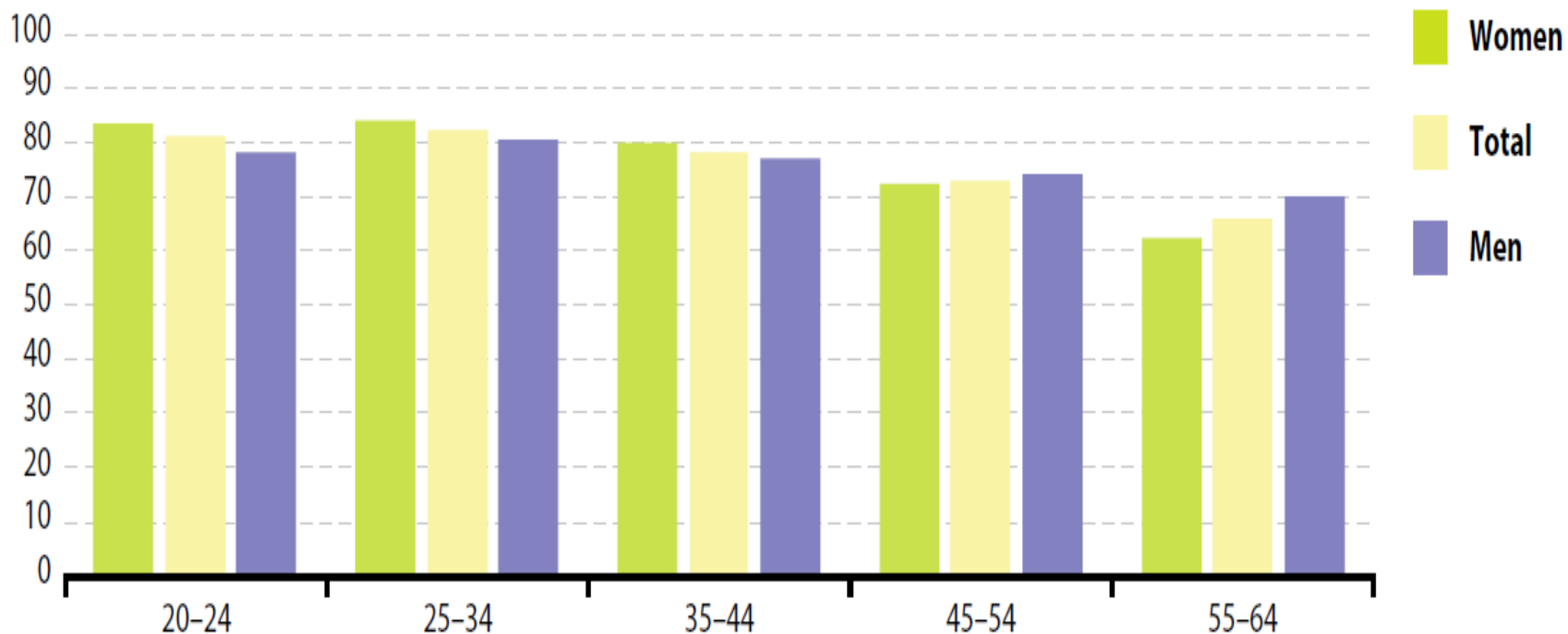
**Recent GPA Trends Nationwide
Four-Year Colleges & Universities**

Vzdelávanie a ženy

- Veľmi pozitívny faktor: nárast počtu žien na vysokých školách
- V USA roku 2010 už okolo 60 percent študentov na prvom a druhom stupni boli ženy a viac než polovina na treťom stupni. Podobne rôzne iné krajiny
- Nárast množstva študentov na vysokých školách po svete odzrkadľuje vo veľkej miere iba nárast participácie žien vo vzdelávaní
- V USA a v mnohých iných krajinách percento mužov na vysokých školách 1950 a 2000 je rovnaké

Osoby so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním,
EU-28, 2013, (% obyvateľstva),
zdroj: Source: Eurostat online data code [\(edat_ifse_08\)](#)

Literatúra

- Banerjee, A. and Duflo, E. 2011. More than 1 billion people are hungry in the world. Foreign Policy, May–June.
- Barro, R. and Sala-i-Martin, X. 2001. Economic Growth, 2nd edn. MIT Press, Cambridge, MA.
- Hausmann, Ricardo, The Education Myth <https://www.project-syndicate.org/commentary/education-economic-growth-by-ricardo-hausmann-2015-05>
- Jones, Garrett, IQ and national productivity, From The New Palgrave Dictionary of Economics, Online Edition, 2011, Edited by Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume
- Papadenos, L. (2007). “Education, Financial Markets and Economic Growth” Speech by Lucas Papademos, Vice President of the ECB at the 35th Economics Conference on “Human Capital and Economic Growth” organised by the Österreichische Nationalbank Vienna, 21 May 2007

• Ďakujem za pozornosť